

Examining Literacy Skills in Social Studies Curriculum

Şenol Mail Pala ¹

To cite this article:

Pala, Ş. M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 659-678. doi: 10.30900/kafkasegt.1097887

Research article

Received: 03.04.2022

Accepted: 10.08.2022

Abstract

Today, in order not to get lost in the ever-increasing accumulation of knowledge, skills such as accessing information, using information, managing, and evaluating must be acquired by individuals. Curriculum, one of the basic elements of education, has important duties to gain these skills for individuals. Various skills are also included in the social studies course curriculum, which is included in life. Some of these skills have emerged as various literacy skills, taking into account the basic characteristics of the disciplines that the social studies course is related to. These skills were added to the social studies course curriculum as various literacy skills with the updated studies carried out in 2018. With the addition of literacy skills to the curriculum, it was wondered how there was a change in literacy skills between the 2005 and 2018 social studies curriculum. For this reason, it is aimed to analyze the 2005 and 2018 social studies course curriculums comparatively in terms of literacy skills. The study was carried out in accordance with the descriptive scanning model and the document analysis method was used. In this direction, in the study, the acquisitions containing literacy skills in the 2005 and 2018 social studies curriculum were determined, and the two curriculums were examined and compared in terms of literacy skills. As a result of the study, it was found that literacy skills, which were included as the skills aimed at gaining students in the 2018 Social Studies Curriculum for the first time, were also included in the achievements of the 2005 curriculum. In addition, it was found that the determined literacy skills were included in the same grade level and in the same learning areas in both curriculums.

Keywords: Literacy, skills, curriculum, social studies.

¹ Corresponding Author, Assistant Professor, senol.pala@erzincan.edu.tr, Erzincan Binali Yıldırım University, Refahiye Bahar Yıldırım Health Services Vocational School, Turkey.

Okuryazarlık Becerilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında İncelenmesi

Şenol Mail Pala¹

Atf:

Pala, Ş. M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 659-678. doi: 10.30900/kafkasegt.1097887

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 03.04.2022

Kabul Tarihi: 10.08.2022

Öz

Günümüzde gittikçe artan yeni bilgiler içerisinde kaybolmamak için bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma, yönetme ve değerlendirme gibi becerilerin bireyler tarafından kazanılması gerekmektedir. Bu becerileri bireylere kazandırmak için eğitim-öğretimin temel öğelerinden birisi olan öğretim programlarına önemli görevler düşmektedir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da birtakım becerilere yer verilmiştir. Becerilerin bazıları, sosyal bilgiler dersinin ilişkili olduğu disiplinlerin temel özellikleri de dikkate alınarak okuryazarlık becerileri olarak ifade edilmiştir. Bu beceriler 2018 yılında yapılan güncelleme çalışmalarıyla birlikte sosyal bilgiler dersi öğretim programına okuryazarlık becerileri olarak eklenmiştir. Okuryazarlık becerilerinin öğretim programına eklenmesiyle birlikte 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programları arasında okuryazarlık becerileri açısından nasıl bir değişim yaşandığı merak edilmiştir. Bu nedenle çalışmada 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının okuryazarlık becerileri açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma betimsel tarama modeli doğrultusunda yapılmış ve çalışmada doküman incelenmesi yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan kazanımlar incelenerek programlar okuryazarlık becerileri açısından karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda, ilk kez 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler arasında yer verilen okuryazarlık becerilerine, 2005 öğretim programının kazanımlarında da yer verildiğine ulaşılmıştır. Ayrıca her iki öğretim programında da belirlenen okuryazarlık becerilerine aynı sınıf düzeyi ve öğrenme alanlarında yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Okuryazarlık, beceri, öğretim programı, sosyal bilgiler.

¹ Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, senol.pala@erzincan.edu.tr, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Refahiye Bahar Yıldırım Sağlık Hizmetleri MYO, Türkiye.

Giriş

Okuryazarlık kavramı temel olarak “okuryazar olma durumu” şeklinde tanımlansa da okuduğunu anlama ve düşüncelerini başkalarına aktarma olarak kullanılmaktadır (Güleç ve Hüdavendigar, 2020). Bununla birlikte literatüre bakıldığında okuma ve yazma becerileriyle ilgili “okuma-yazma (reading-writing)” ve “okuryazarlık (literacy)” biçiminde farklı iki kavramın olduğu görülmektedir. Günlük dilde bu iki kavram birbirlerinin yerine kullanılsa da aslında bu kavramların arasındaki fark giderek daha belirgin bir hale gelmektedir. Okuma yazma kavramı çoğunlukla kâğıt üzerinde yer alan harfleri çözümlmek şeklinde düşünülürken okuryazarlık kavramı ise anlamlandırmaya dayalıdır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

Günümüz dünyasında artık bireylerin okuma ve yazma becerilerini kazanmış olmaları yeterli değildir. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma, yönetme ve değerlendirme gibi becerilerin bireyler tarafından edinilmesi gerekmektedir (Gelen, 2017). Mete (2020) de benzer şekilde okuryazarlık kavramını okuma ve yazmanın yanı sıra hayatımızın her alanında bilgiye ulaşma, bilgiyi anlamlandırma, kullanma ve iletme becerisi olarak tanımlamıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’ne (OECD) (2000) göre ise okuryazarlık kavramı; kişinin hedeflerine ulaşması ve potansiyelini geliştirmesi için günlük hayatta bilgiyi anlama ve kullanma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Kısacası okuryazarlık herhangi bir alandaki bilgi ve olguyu alma, anlama, yorumlama ve kullanabilmektir. Bu doğrultuda okuryazarlık çağın gereği olan bir beceri olarak ortaya çıkmış ve topluma katılımı sağlamak için bireylerde bulunması gereken önemli bir koşul olmuştur (Kellner, 2001; Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Hatta Birleşmiş Milletler 1999 yılını uluslararası “okuryazarlık yılı” olarak ilan etmiştir. Dolayısıyla okuryazarlık kavramının önemi artmaya devam etmiş ve yeni okuryazarlık becerileri ön plana çıkmaya başlamıştır (Kurt, Orhan, Yaman, Solak ve Türkan, 2014).

Okuryazarlık denilince okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileri akla gelmektedir (Hobbs, 2010). Okuryazarlık kavramı farklı kelimelerle birlikte kullanıldığında (görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı vb.) çeşitli anlamlar kazanmaktadır (Güleç ve Hüdavendigar, 2020; Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Ancak tüm okuryazarlık becerileri okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin temelleri üzerine kurulmaktadır (Meyers, Erickson ve Small, 2013). Bu becerileri temel alarak ortaya çıkan okuryazarlık becerilerinin bireylere kazandırılabilmesi için bu becerilere öğretim programlarında yer verilmeye başlanmıştır. Özellikle 2018 yılında öğretim programlarında, yapılan güncellemelerle birlikte matematiksel ve fen okuryazarlık becerileri, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, çevre okuryazarlığı gibi pek çok okuryazarlık becerisi farklı öğretim programlarına dâhil edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) öğrencilere birçok beceri ve değer kazandırmayı amaçlamaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerden bazıları sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturan disiplinlerin temel özelliklerinden yola çıkarak (hukuktan beslenen hukuk okuryazarlığı, coğrafyadan beslenen çevre ve harita okuryazarlığı, ekonomiden beslenen finansal okuryazarlık gibi) okuryazarlık becerileri olarak ifade edilmiştir. Bu okuryazarlık becerilerinin de sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılması amaçlanmış (Ay ve Yavuz, 2016) ve sosyal bilgiler birtakım okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılması konusunda önemli bir ders haline gelmiştir (Gaston, Martinez ve Martin, 2016). Bununla birlikte Baildon ve Damico (2016), sosyal bilgiler dersinde yeni okuryazarlıkların geliştirilmesi için bu becerilere müfredatta daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda 2018 SBDÖP’te yedi okuryazarlık becerisine yer verilmiş (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018) ve sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden beslenen bu okuryazarlık becerileri SBDÖP ile daha zengin bir hal almıştır (Güleç ve Hüdavendigar, 2020).

Sosyal bilgiler dersi disiplinlerarası bir derstir. İçerisinde birçok disipline ait okuryazarlık becerisi bulunduğu için sosyal bilgiler dersi için okuryazarlık becerilerine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Güleç ve Hüdavendigar (2020), sosyal bilgiler eğitiminde okuryazarlık beceriyle ilgili yapılan lisansüstü tezlerini inceledikleri çalışmalarında; SBDÖP’te yer verilen okuryazarlık becerileriyle birlikte farklı okuryazarlık becerinin de çalışıldığı ve bu durumun da alana zenginlik kattığı sonucuna ulaşmışlardır. Kuru ve Şimşek (2020), okuryazarlık becerilerine 2018 SBDÖP’te yer

verildiğini belirtmişlerdir. Görmez (2018), SBDÖP'ün politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliğini incelediği çalışmada politik okuryazarlık becerisine SBDÖP'te yeterli bir düzeyde yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Ulu Kalın (2018), 2018 SBDÖP'te çevre okuryazarlığı kavramına yer verildiğini belirtmiştir. Stevenson, Carrier ve Peterson (2014) da sosyal bilgiler müfredatında çevre okuryazarlığı becerisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bayram (2020), SBDÖP'te dijital okuryazarlığın önemine daha fazla vurgu yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Kara ve Tangülü (2017), SBDÖP'te hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık becerilerinin programın bazı amaç, beceri, değer, kavram ve kazanımlarıyla ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Opletalova (2015), finansal okuryazarlık becerisine sosyal bilgiler dersi müfredatında yer verildiğini belirtmiştir. Seyhan (2020), ülkemizde finansal okuryazarlık becerisi konusunda sosyal bilgiler dersine önemli görevler yüklendiğini ifade etmiştir. Segara, Maryani ve Ruhimat (2018), harita okuryazarlığının sosyal bilgiler dersini anlamlı, bütünleştirici, aktif ve güçlü hale getirdiğine ulaşmışlardır. Altun (2010), medya okuryazarlığını SBDÖP ile ilişkilendirdiği çalışmada medya okuryazarlığı becerisinin içeriğinde yer alan bazı temaların SBDÖP'te yer alan temalarla ve bazı kazanımlarla örtüştüğü sonucuna ulaşmıştır. Walker (2010) ve Hobbs (2001) medya okuryazarlığı becerisinin sosyal bilgiler müfredatıyla ilişkisini ortaya koymuşlardır. Duman ve Tural (2019) ise SBDÖP'ü okuryazarlık becerileri açısından inceledikleri çalışmalarında; farklı sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarında farklı okuryazarlık becerilerine yer verildiğine ulaşmışlardır. Programda yer alan okuryazarlık becerilerinin anlam ve içeriğinin öğrenme alanlarının kapsamı ile örtüştüğünü belirlemişlerdir.

Çalışmanın problem durumu ve amacı

Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalarda ya tek bir öğretim programı üzerinden okuryazarlık becerileri incelenmiş ya da birkaç okuryazarlık becerisi üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Öğretim programlarını karşılaştırarak okuryazarlık becerilerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan öğretim programları güncellendikçe öğretim programının okuryazarlık becerileri açısından nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiğini, programa hangi okuryazarlık becerilerinin eklendiği veya çıkarıldığını, programda hangi okuryazarlık becerilerinin ön planda olduğunu, özellikle 21. yüzyıl becerileri arasında da yer alan okuryazarlık becerilerinin öğretim programlarına ne kadar yansıdığını belirlemek önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada 2005 ve 2018 SBDÖP'lerin okuryazarlık becerileri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın alt amaçları şunlardır;

1. 2005 ve 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımının nasıl olduğunu,
2. Okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sayısı, sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına dağılımı açısından 2005 ve 2018 SBDÖP'lerin benzerlik ve farklılıklarının neler olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın modeli

Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018, s. 24). Tarama, bir durumu olduğu haliyle betimlemeyi hedefleyen bir araştırma modelidir (Kıncal, 2017, s. 111). Tarama modelinde nesne veya birey doğrudan incelenebileceği gibi çeşitli yazılı belgelerden elde edilen veriler bir sistem içinde yorumlanabilir (Karasar, 2017, s. 143). Bu doğrultuda çalışmada araştırılması amaçlanan konularla ilgili çeşitli bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini içeren doküman analizi yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 189). Doküman analizi, basılı ve elektronik materyalleri gözden geçirmek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir (Bowen, 2009). Doküman analizinde araştırma verileri çeşitli dokümanlardan toplanır, gözden geçirilir, sorgulanır ve analiz edilir (Sak, Sak, Şendil ve Nas, 2021). Bu kapsamda çalışmada 2005 ve 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerileriyle ilgili kazanımlar incelendiği için doküman incelemesi tercih edilmiştir.

Çalışmanın amacına ulaşmasındaki içeriğe sahip dokümanlar öğretim programlarıdır. Çalışmada belli ölçütleri yerine getiren tüm durumların seçimi olduğu için (Patton, 2014, s. 213) amaçlı örneklem çeşitlerinden olan ölçüt örneklem tercih edilmiştir. Bu çalışmada her iki öğretim programında da kazanımların okuryazarlık becerisi içermesi ölçüt olarak kabul edilmiştir ve sadece

okuryazarlık becerisi içeren kazanımlar belirlenerek incelenmiştir. Çalışmada incelenen dokümanlar, MEB tarafından hazırlanan 2005 ve 2018 SBDÖP'ler olmuştur. 2005 SBDÖP'te 175 ve 2018 SBDÖP'te 131 kazanım olmak üzere toplam 306 kazanımdan okuryazarlık becerisi içerenler tespit edilerek incelenmiştir.

Veri toplama araçları ve verilerin toplanması

Çalışmada 2018 SBDÖP'te öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler kısmında yer alan okuryazarlık becerileri (çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık) belirlenmiş ve okuryazarlık becerisi inceleme formu hazırlanmıştır. Formun geliştirilmesi sürecinde iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanından görüş alınmıştır. Formda okuryazarlık becerilerinin her birinin özelliklerine ayrı ayrı yer verilmiş. Form kullanılarak 2005 ve 2018 SBDÖP'te yer alan kazanımlardan veriler toplanmıştır. Okuryazarlık becerilerinin özellikleri dikkate alınarak kazanımlar ilişkili olduğu okuryazarlık becerileriyle eşleştirilmiştir. Bu süreçte öğretim programlarında yer alan etkinlik örnekleri ve kazanım açıklamalarından da faydalanılmıştır. İlişkilendirme yapılırken belirlenen okuryazarlık becerisiyle doğrudan ilişkili olan kazanımlar seçilmiş ve ardından tablolar oluşturularak veriler rapor edilmiştir.

Verilerin analizi

Veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analizde, toplanan veriler önceden belirlenmiş temalar doğrultusunda özetlendikten sonra yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Bu doğrultuda 2005 ve 2018 SBDÖP'lerde okuryazarlık becerileriyle ilgili kazanımların hangi sınıf kademesinde ve öğrenme alanında yer aldığının, kazanımların sayıları ve dağılımının belirlenmesinde ve düzenlenmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Okuryazarlık becerisi inceleme formu kullanılarak veriler gruplanmış, bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 244-249). Bu işlemlere yönelik olarak okuryazarlık becerilerini içeren kazanımların sınıf düzeylerine, öğrenme alanlarına ve öğretim programlarına göre dağılımı tablolar vasıtasıyla sunulmuş ve tablolar yorumlanmıştır.

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları

Yapılan analizlerin geçerliliğinin sağlanması, bulguların tutarlı ve anlamlı olması amacıyla iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanından görüş alınmıştır. Araştırmanın desenine, analizine ve sonuçların yazımına ilişkin dokümanlar uzmanlara gönderilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 292). Ayrıca çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği için inandırıcılık, aktarılabilirlik, teyit edilebilirlik ve tutarlılık stratejilerinden yararlanılmıştır (Lincoln ve Guba, 1985).

Çalışmanın inandırıcılığını artırmak için verilerin analizi aşamasında iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanının görüşü alınmıştır. Böylece çalışmanın amaçları ile verilerin doğru bir şekilde ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Çalışmanın aktarılabilirliğini sağlamak için çalışmanın tüm aşamaları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışmanın teyit edilebilirliğini sağlamak adına ise çalışmada elde edilen ham veriler ve ilişkilendirmelerin nasıl yapıldığını ilgililerin inceleyebilmesi için araştırmacı tarafından saklanmıştır. Ayrıca çalışmanın modeli, incelenen dokümanlar, verilerin toplanması ve verilerin analizi ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Araştırmacı ve iki sosyal bilgiler eğitimi uzmanı tarafından kazanımların okuryazarlık becerilerine göre gruplama işlemi on beş gün ara verilerek iki kez yapılmıştır. Sonrasında gruplama işlemleri sonuçlarının iç tutarlılığı karşılaştırılmıştır. İç tutarlılığın sağlanabilmesi için gruplamalar arasında en az %80 oranında görüş birliği sağlanması gerekmektedir (Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002). Çalışmada iki gruplama işlemi arasında %89,6 (138 kazanım) oranında [Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)] görüş birliği sağlanmıştır. Gruplama işlemi sırasında belirlenen 154 kazanım arasında uzmanlar 138 kazanım arasında görüş birliği sağlanırken, 16 kazanım arasında tam olarak bir görüş birliği sağlanamamıştır. Yapılan gruplama işlemi neticesinde kazanımların gruplara yerleştirilmesi konusunda kararsız kalınan 16 kazanım için iki farklı sosyal bilgiler eğitimi uzmanından yeniden görüş alınmıştır. Alınan görüşlere göre bu kazanımların belirlenen gruplara yerleştirilmesine karar verilmiştir. Bu işlemler sonucunda kazanımların okuryazarlık becerilerine göre gruplanması işlemine son şekli verilmiştir. Ayrıca çalışmanın

geçerliliğini sağlamak adına belirlenen okuryazarlık becerilerini en iyi şekilde temsil ettiği düşünülen örnek kazanımlar bulgular kısmında sunulmuştur.

Bulgular

1. 2005 ve 2018 SBDÖP’te okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yönelik bulgular

Tablo 1’de 2005 ve 2018 SBDÖP’te çevre okuryazarlığı becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 1.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Çevre Okuryazarlığı Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
4. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3, 6 ve 8	3	3, 4, 5 ve 6	4
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	4 ve 6	2	2 ve 5	2
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-	5	1
5. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7	7	1, 2, 3, 4 ve 5	5
6. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3, 4, 5 ve 6	4	2, 3 ve 4	3
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4	1	2	1
7. sınıf	Küresel Bağlantılar	3	1	4	1

Tablo 1’e göre her iki programda da tüm sınıf düzeylerinde çevre okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülmektedir. Her iki programda çevre okuryazarlığı becerisine aynı öğrenme alanlarında yer verilirken 4. sınıf düzeyinde sadece 2018 SBDÖP’te “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer verilmiştir. Ayrıca her iki öğretim programında da toplamda dört öğrenme alanında bu beceriye yer verildiği görülmektedir.

2005 ve 2018 SBDÖP’te çevre okuryazarlığı becerisini içeren örnek kazanımlar şu şekildedir;

Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır (MEB, 2005). *Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir* (MEB, 2005). *Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır* (MEB, 2018). *Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular* (MEB, 2018).

Tablo 2’de 2005 ve 2018 SBDÖP’te dijital okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 2.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Dijital Okuryazarlık Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
5. sınıf	Bilim, Teknoloji ve Toplum	2	1	1, 2 ve 3	3

Tablo 2’ye bakıldığında her iki öğretim programında da dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara sadece 5. sınıfta “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer verildiği, diğer sınıf

düzeylerinde ve öğrenme alanlarında ise bu beceriyi içeren kazanımlara yer verilmediği görülmektedir.

2005 ve 2018 SBDÖP’te dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanım örnekleri: *Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır* (MEB, 2005). *Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular* (MEB, 2018). *Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar* (MEB, 2018).

Tablo 3’te 2005 ve 2018 SBDÖP’te finansal okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımı sunulmuştur.

Tablo 3.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Finansal Okuryazarlık Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
4. sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	7	1, 2, 3, 4,5	5
5. sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1, 2, 3, 4, 5, 6,7	7	1, 2, 3, 4, 5 ,6	6
	Küresel Bağlantılar	2 ve 3	2	1,2	2
6. sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1, 2, 3, 4, 5, 6	6	1, 3, 4, 5, 6	5
	Küresel Bağlantılar	2	1	2	1

Tablo 3’e göre 2005 ve 2018 SBDÖP’te 7. sınıf hariç tüm sınıf düzeylerinde finansal okuryazarlık becerisine yer verildiği belirlenmiştir. Özellikle “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı daha yoğun olmakla birlikte “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında da bu beceriyi içeren kazanımlara yer verildiği görülmektedir. Ancak diğer öğrenme alanlarında finansal okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara yer verilmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte her iki öğretim programında da aynı sınıf düzeyinde ve aynı öğrenme alanında finansal okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara yer verildiği belirlenmiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP’te finansal okuryazarlık becerisini içeren kazanım örnekleri: *Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir* (MEB, 2005). *Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlerin ülke ekonomisindeki yerini değerlendirir* (MEB, 2005). *İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar* (MEB, 2018). *Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder* (MEB, 2018).

Tablo 4’te 2005 ve 2018 SBDÖP’te harita okuryazarlığı becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Harita Okuryazarlığı Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
4. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-	5	1
	Küresel Bağlantılar	1	1	-	-
5. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	1	1	1
6. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1, 2, 4 ve 5	4	2 ve 3	2
7. sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	1	-	-

Tablo 4’e göre 2005 SBDÖP’te tüm sınıf düzeylerinde harita okuryazarlığı becerisine yer verildiği görülürken 2018 SBDÖP’te 7. sınıf düzeyinde bu beceriye yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca her iki öğretim programında da “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında harita okuryazarlığı becerisi içeren kazanımlara yer verilirken diğer öğrenme alanlarında bu beceriyi içeren kazanımlara yer verilmediği belirlenmiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP’lerde harita okuryazarlığı becerisini içeren kazanım örnekleri;

Türkiye'nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanır (MEB, 2005). Farklı ölçeklerde çizilmiş haritalardan yararlanarak ölçek değiştiğinde haritanın değişen özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur (MEB, 2005).

Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar (MEB, 2018). Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler (MEB, 2018).

2005 ve 2018 SBDÖP'te hukuk okuryazarlığı becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5.

2005 ve 2018 SBDÖP'te Hukuk Okuryazarlığı Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
4. sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	1	3	1
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Etkin Vatandaşlık	-	-	1	1
5. sınıf	Birey ve Toplum	3 ve 4	2	3	1
	Üretim Dağıtım ve Tüketim	-	-	6	1
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Etkin Vatandaşlık	1	1	3	1
6. sınıf	Birey ve Toplum	4	1	5	1
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	1	4	1
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Etkin Vatandaşlık	3 ve 5	2	5 ve 6	2
7. sınıf	Birey ve Toplum	5	1	4	1
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3 ve 5	2	4	1
	Güç, Yönetim ve Toplum/ Etkin Vatandaşlık	3	1	-	-

*2005 SBDÖP'te yer alan "Güç, Yönetim ve Toplum" öğrenme alanı yerine 2018 SBDÖP'te "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanına yer verilmiştir.

Tablo 5'e göre 2005 ve 2018 SBDÖP'lerde hukuk okuryazarlığı becerisi içeren kazanımlara tüm sınıf düzeylerinde yer verildiği görülmektedir. Bu beceriyi içeren kazanımlara "Birey ve Toplum", "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", "Bilim, Teknoloji ve Toplum", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ile "Güç Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında yer verdiği belirlenmiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP'te hukuk okuryazarlığı becerisini içeren kazanım örnekleri;

Toplumsal yaşamı düzenleyen yasaların varlığını ve önemini fark eder (MEB, 2005). Çocuk olarak haklarını fark eder (MEB, 2005).

Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır (MEB, 2018). Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur (MEB, 2018).

2005 ve 2018 SBDÖP'te medya okuryazarlığı becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Medya Okuryazarlığı Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
5. sınıf	Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-	2	1
7. sınıf	Birey ve Toplum	3 ve 5	2	3 ve 4	2

Tablo 6 incelendiğinde 2005 SBDÖP’te sadece 7. sınıf düzeyinde, 2018 SBDÖP’te ise 5. ve 7. sınıf düzeylerinde medya okuryazarlığı becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca 2005 SBDÖP’te sadece “Birey ve Toplum” öğrenme alanında medya okuryazarlığı becerisine yer verilirken, 2018 SBDÖP’te “Birey ve Toplum” ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında bu beceriye yer verildiği belirlenmiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP’te medya okuryazarlığı becerisini içeren kazanım örnekleri;

İnsanlar arası etkileşimde kitle iletişim araçlarının rolünü tartışır (MEB, 2005). Kitle iletişim özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği kavramlarını, birbiriyle ilişkileri çerçevesinde yorumlar (MEB, 2005). Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır (MEB, 2018). İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir (MEB, 2018).

Tablo 7’de 2005 ve 2018 SBDÖP’te politik okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7.

2005 ve 2018 SBDÖP’te Politik Okuryazarlık Becerisi İçeren Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğretim Programı		2005 SBDÖP		2018 SBDÖP	
Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı	Kazanım Numaraları	Kazanım Sayısı
4. sınıf	Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık	1, 2, 3 ve 4	4	4	1
5. sınıf	Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık	2, 3, 4 ve 5	4	1, 2, 3 ve 4	4
6. sınıf	Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık	1, 2, 3, 4 ve 5	5	1, 2, 3, 4, 5 ve 6	6
	Küresel Bağlantılar	3	1	-	-
7. sınıf	Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık	1, 2, 3, 4 ve 5	5	1, 2, 3 ve 4	4

Tablo 7’ye göre hem 2005 SBDÖP’te hem de 2018 SBDÖP’te tüm sınıf düzeylerinde politik okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara verildiği belirlenmiştir. Bu beceriyi içeren kazanımlara “Güç Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer verilmiştir. Ancak 2005 SBDÖP’te “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yer verilirken 2018 SBDÖP’te bu öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yer verilmemiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP’lerde politik okuryazarlık becerisini içeren kazanım örnekleri;

Kamuoyunun yerel yönetimlere etkisine örnekler verir (MEB, 2005). Siyasî partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır (MEB, 2005). Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar (MEB, 2018). Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder (MEB, 2018).

2. Okuryazarlık becerisi içeren kazanımların sayısı, sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına dağılımı açısından 2005 ve 2018 SBDÖP'lerin benzerlik ve farklılıklara yönelik bulgular

Okuryazarlık becerileri içeren kazanım sayılarının 2005 ve 2018 SBDÖP'e göre dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

Okuryazarlık Becerileri İçeren Kazanım Sayılarının 2005 ve 2018 SBDÖP'e Göre Dağılımı

Okuryazarlık Becerisi	2005 SBDÖP	2018 SBDÖP	Toplam	Fark
Çevre okuryazarlığı	18	17	35	1
Dijital okuryazarlık	1	3	4	2
Finansal okuryazarlık	23	19	42	4
Harita okuryazarlığı	7	4	11	3
Hukuk okuryazarlığı	12	11	23	1
Medya okuryazarlığı	2	3	5	1
Politik okuryazarlık	19	15	34	4
Toplam	82	72	154	10

Tablo 8'e göre iki öğretim programı karşılaştırıldığında okuryazarlık becerisi içeren kazanımlara 2005 SBDÖP'te (82) 2018 SBDÖP'e (72) göre daha fazla yer verildiği görülmektedir. Her iki öğretim programında da finansal okuryazarlık becerilerine diğer okuryazarlık becerilerine göre daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca iki öğretim programında da dijital ve medya okuryazarlık becerilerine diğer okuryazarlık becerilerine göre daha az yer verildiği tespit edilmiştir.

2005 ve 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerisi içeren kazanım sayılarının öğrenme alanlarına dağılımına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9.

2005 ve 2018 SBDÖP'te Okuryazarlık Becerisi İçeren Kazanım Sayılarının Öğrenme Alanlarına Dağılımı

Öğrenme Alanı	2005 SBDÖP	2018 SBDÖP	Toplam	Fark
Birey ve Toplum	6	5	11	1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	23	17	40	6
Bilim, Teknoloji ve Toplum	3	7	10	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	22	20	42	2
Güç, Yönetim ve Toplum/ Etkin Vatandaşlık	22	19	41	3
Küresel Bağlantılar	6	4	10	2
Toplam	82	72	154	10

Tablo 9 incelendiğinde okuryazarlık becerilerini içeren kazanımlara en fazla "Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ile "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanlarında yer verilirken "Kültür ve Miras" öğrenme alanında okuryazarlık becerilerine yer verilmemiştir. Ayrıca sadece 2005 SBDÖP'te 4. ve 5. sınıf öğretim programında yer alan "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanında okuryazarlık becerilerine yer verilmediği belirlenmiştir.

Tablo 10'da 2005 ve 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerisi içeren kazanım sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 10.

2005 ve 2018 SBDÖP'te Okuryazarlık Becerisi İçeren Kazanım Sayılarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf	2005 SBDÖP	2018 SBDÖP	Toplam	Fark
4	18	16	34	2
5	25	25	50	-
6	26	22	48	4
7	13	9	22	4
Toplam	82	72	154	10

Tablo 10'a göre okuryazarlık becerilerini içeren kazanımlara 5. (50) ve 6. (48) sınıflarda daha yoğun olarak yer verilirken 4. (34) ve 7. (22) sınıflarda daha az yer verilmiştir. Okuryazarlık becerisi içeren kazanımlara 2005 SBDÖP'te daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada 2005 ve 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerileri içeren kazanımlar tespit edilerek iki öğretim programı okuryazarlık becerileri açısından karşılaştırılmıştır. 2005 ve 2018 SBDÖP incelendiğinde iki öğretim programında da aynı okuryazarlık becerilerine yer verildiği ve bu okuryazarlık becerilerinin aynı sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarında yoğunlaştığına ulaşılmıştır. Bunun sebebi olarak kazanımlar açısından 2018 SBDÖP'te bir önceki programa göre köklü değişiklikler yapılmaması ve kazanımlar açısından 2018 SBDÖP'ün 2005 SBDÖP'ün bir revizesi olması gösterilebilir. Dolayısıyla öğrencilere doğrudan kazandırılması amaçlanan beceriler içerisinde okuryazarlık becerilerine 2005 SBDÖP'te yer verilmese de 2005'te yer alan kazanımların içeriklerinde 2018 SBDÖP'te yer verilen okuryazarlık becerilerine yer verildiğine ulaşılmıştır. Buna karşılık Kuru ve Şimşek (2020), okuryazarlık becerilerine 2018 SBDÖP'te yer verildiğini ifade etmişlerdir. Diğer taraftan Güleç ve Hüdavendigâr (2020), 2005 SBDÖP'te medya okuryazarlık becerisine yer verildiği ancak diğer okuryazarlık becerilerine doğrudan yer verilmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca 2005 SBDÖP'ün okuryazarlık becerilerine yer verme konusunda zayıf kaldığını, bu nedenle de 2018 SBDÖP'te okuryazarlık becerilerine kapsamlı bir şekilde yer verildiğini ifade etmişlerdir.

Çevre okuryazarlığı becerisinin 2005 ve 2018 SBDÖP kazanımlarına göre dağılımına bakıldığında her iki programda da tüm sınıf düzeylerinde bu beceriye yer verildiğine ulaşılmıştır. Genel anlamda çevre eğitimine sosyal bilgiler dersinde yer verilmesi ve özellikle “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında coğrafya konularının ağırlıklı olması ve bu konularda çevre eğitimi konularına yer verilmesi bu durumun sebebi olarak gösterilebilir. Her iki öğretim programında da çevre okuryazarlığı becerisine aynı öğrenme alanlarında yer verilirken 4. sınıf düzeyinde “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında sadece 2018 SBDÖP'te bu beceriye yer verilmiştir. Ayrıca her iki öğretim programında toplamda dört öğrenme alanında bu beceriye yer verildiği belirlenmiştir. Yavuz, Balkan Kıyıcı ve Ataberk Yiğit (2014) ise çevre eğitiminin ilköğretim programında ağırlıklı olarak 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersinde yoğunlaştığını ifade etmişlerdir. Karatekin (2013, s. 60), sosyal bilgiler dersinin amaçlarıyla çevre okuryazarlığı becerisinin odağındaki konuların yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Ulu Kalın (2018), SBDÖP'ler incelendiğinde (2005, 2008 ve 2018) sadece 2018 SBDÖP'te “çevre okuryazarlığı” kavramına yer verildiğini belirtmiştir. Yine Stevenson, Carrier ve Peterson (2014) da sosyal bilgiler müfredatında çevre okuryazarlığı becerisine yer verildiğini belirtmişlerdir.

Çalışmada her iki öğretim programında da dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara sadece 5. sınıf düzeyinde ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında yer verildiğine, diğer sınıf düzeylerinde ve öğrenme alanlarında ise bu beceriyi içeren kazanımlara yer verilmediğine ulaşılmıştır. Diğer sınıf düzeylerinde bu beceriye yer verilmemiş olması nedeniyle iki öğretim programının da bu beceriyi öğrencilere kazandırma konusunda yeterli olmadığı ifade edilebilir. Nitekim dijital okuryazarlık becerisi, dijital teknolojiler alanında yol gösterici olduğu için günlük yaşamımızı etkileyen önemli bir beceriye dönüşmüş (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018) ve bu beceri her bireyin kazanması gereken temel becerilerden birisi haline gelmiştir (Karabacak ve Sezgin, 2019; Maden, Maden ve Banaz, 2018). Pala ve Başbüyük (2020c) dijital okuryazarlığın dijital teknolojileri güvenli ve etkili bir şekilde kullanabilmeyi içerdiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla eğitim alanında da internetin yaygınlaşması ve dijitalleşmenin artmasıyla birlikte öğrenciler, dijital ortamda daha fazla yer almaya başlamış ve bu beceri, öğrencilerin kazanması gereken önemli bir beceri haline gelmiştir (Bozkurt ve Çoşkun, 2018; Stripling, 2010). Ayrıca Martin ve Grudziecki (2006), dijital okuryazarlığın; eğitime katılımı, istihdamı ve sosyal yaşamını etkileyen önemli bir faktör olduğuna değinmişlerdir. Knobel ve Lankshear (2006) ise dijital okuryazarlığın git gide eğitimin resmi bir hedefi olmaya başladığını belirtmişlerdir. Pala ve Başbüyük (2020b) de öğrencilerin dijital ortamla iç içe yaşaması, evlerinde ve okullarında dijital teknolojilerin kullanılması nedeniyle derslerin içeriğinde dijital okuryazarlık becerilerine yer verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda tüm sınıf düzeylerinde özellikle “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı başta olmak üzere SBDÖP'ün birçok öğrenme alanında bu beceriye yer verilebilir.

Çalışmada 2005 ve 2018 SBDÖP'te 7. sınıf hariç tüm sınıf düzeylerinde finansal okuryazarlık becerisine yer verildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Opletalova (2015) da finansal okuryazarlık becerisine sosyal bilgiler dersi müfredatında yer verildiğini belirtmiştir. Yalçınkaya ve Er (2019) de SBDÖP'te (2017-Taslak) öğrencilerin yakın çevresi ve ülkesindeki ekonomik faaliyetlere karşı farkındalık oluşturmaya yönelik kazanımlara yer verildiğini belirtmiştir. İki öğretim programında da özellikle “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı daha yoğun olmakla birlikte “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında da bu beceriyi içeren kazanımlara yer verildiğine ulaşılmıştır. Bu durum, bahsi geçen iki öğrenme alanının kazanımlarında ekonomi ile ilgili içeriklere diğer öğrenme alanlarına göre daha fazla yer verilmesiyle açıklanabilir. Seyhan (2020) da bu becerinin öğrencilere SBDÖP'te “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında kazandırılmasının amaçlandığını belirtmiştir. Çalışmada diğer öğrenme alanlarında finansal okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara yer verilmediği tespit edilmiştir. Tufan (2019) bu doğrultuda sosyal bilgiler ders kitaplarında bu okuryazarlık ile ilgili bazı kavramlara yeterince yer verilmediğini, ders kitapları ve öğretim programında bu okuryazarlığa daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Akhan (2013) ise öğrencilerin, finansal okuryazarlığın da içeriğinde olan, ekonominin üretici, tüketici ve iyi vatandaş bağlamında bireylerin hayatlarını nasıl etkilediğini anlamasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Ünlüer (2021) de finansal okuryazarlık becerisini kazandırmaya yönelik yapılan etkinliklerin öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini artırdığını belirtmiştir. Benzer şekilde Yalçınkaya ve Er (2019), sosyal bilgiler dersi içerisinde finansal okuryazarlık becerisi eğitiminin verilmesiyle birlikte bireylerin finansal okuryazarlık becerilerinin gelişebileceğini öngörmüştür. Ayrıca Seyhan (2020), ülkemizde finansal okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi için sosyal bilgiler dersine önemli görevler yüklendiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte çalışmada her iki öğretim programında da aynı sınıf düzeyinde aynı öğrenme alanında finansal okuryazarlığı içeren kazanımlara yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum ise 2018 SBDÖP'ün, 2005 SBDÖP'ün revize edilmiş hali olmasına ve kazanımlarının çok fazla değiştirilmemiş olmasına bağlanabilir.

Çalışmada 2005 SBDÖP'te tüm sınıf düzeylerinde harita okuryazarlığı becerisine yer verildiğine ulaşılrken 2018 SBDÖP'te ise sadece 7. sınıf düzeyinde bu beceriye yer verilmediğine ulaşılmıştır. Bu sonucu destekler nitelikte Akengin, Tuncel ve Cendek (2016), sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırmayı amaçladığı en önemli okuryazarlık becerilerinden birisinin harita okuryazarlığı becerisi olduğunu ifade etmişlerdir. Yine Segara, Maryani ve Ruhimat (2018), harita okuryazarlığının sosyal bilgiler dersini anlamlı, bütünleştirici, aktif ve güçlü hale getireceğini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada her iki öğretim programında da “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında harita okuryazarlığını içeren kazanımlara yer verildiği belirlenirken diğer öğrenme alanlarında bu beceriyi içeren kazanımlara yer verilmediğine ulaşılmıştır. Farklı çalışmalarda da SBDÖP'te harita okuryazarlığıyla ilişkilendirilebilecek bilgi, beceri, kavram ve değerlere “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında yer verildiği belirlenmiştir (Kuzey ve Değermenci, 2019; Pala ve Başbüyük, 2020a). Bu durumun sebebi olarak haritaların daha çok coğrafya içerikli konularda kullanılması ve bahsi geçen öğrenme alanında ağırlıklı olarak coğrafya konularına yer verilmesi gösterilebilir. Ancak Sönmez ve Koç (2017, s. 181), sosyal bilgiler dersinin birçok öğrenme alanında öğrencilere harita ile ilgili becerilerin kazandırılacağını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Köstüklü (2011) de sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan disiplinlerin hemen hemen hepsinde temel anlamda harita becerilerinin gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla haritaların sosyal bilgiler dersinde pek çok konuda kullanılmaya uygun olması sebebiyle diğer öğrenme alanlarında da bu beceriye yönelik kazanımlara yer verilebilir.

2005 ve 2018 SBDÖP'lerde hukuk okuryazarlığını içeren kazanımlara tüm sınıf düzeylerinde yer verildiğine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda Oğuz Haçat ve Çakmak (2018), hukuk ile ilişkili derslerde yer verilen konuların sosyal bilgiler dersi konularıyla paralellik gösterdiğini belirtmişlerdir. Djuraev (2014), sosyal bilgiler dersinde hukukun temelini öğretildiğini belirtmiştir. Çengelci Köse ve Bursa (2020) da sosyal bilgiler dersindeki önemli disiplinlerden birisinin hukuk olduğunu ve bu derste öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumda var olan düzen, haklar ve sorumluluklar gibi konuları öğrendiklerini belirtmişlerdir. Kara ve Tangülü (2017) ise 2005 SBDÖP'te doğrudan hukuk okuryazarlığı becerisi geçmediği için 2005 SBDÖP'te hukuk okuryazarlığını kazandırmaya yönelik herhangi bir beceriye yer verilmediğini ancak hukuk okuryazarlığı ile ilgili genel amaçlar, kavramlar, değerler ve kazanımlar olduğunu ifade etmiştir. Duman ve Tural (2019) ise hukuk okuryazarlığı

becerisinin SBDÖP'te yer almasına rağmen, 2018 SBDÖP'te kazanımların yer aldığı bölümde doğrudan kazanımlarla ilişkisinin ifade edilmediğini belirtmiştir. Ayrıca çalışmada bu beceriyi içeren kazanımlara “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ile “Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında yer verdiği tespit edilmiştir. Bu durum da her iki öğretim programında hukuk okuryazarlığı becerisinin hemen hemen tüm öğrenme alanlarının kazanımlarında öğrencilere kazandırılabileceğini ortaya koymuştur.

2005 SBDÖP'te sadece 7. sınıf düzeyinde, 2018 SBDÖP'te ise 5. ve 7. sınıf düzeylerinde medya okuryazarlığı becerisine yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca 2005 SBDÖP'te sadece “Birey ve Toplum” öğrenme alanında medya okuryazarlığı becerisine yer verilirken, 2018 SBDÖP'te “Birey ve Toplum” ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında bu beceriye yer verildiği belirlenmiştir. Tural ve Duman (2019) ise 7. sınıfta “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bu beceriye yer verildiğine ulaşımlardır. Ayrıca çalışmalarında SBDÖP'te okuryazarlık becerileri içerisinde en az medya okuryazarlığına yer verildiğine ulaşımlardır. Benzer şekilde bu çalışmada da incelenen öğretim programlarında medya okuryazarlık becerisine ait kazanımların sayısının oldukça az olduğuna ulaşımlmıştır. Ancak Gündüz Kalan (2010), medya okuryazarlığının, bilgiye ulaşmayı ve iletileri doğru sınıflandırmayı; Solmaz ve Yılmaz (2012), medya mesajlarının doğru algılanması ve yorumlamayı sağladığını ifade etmişlerdir. Fidan (2013), medya okuryazarlığı becerisinin birey-medya etkileşiminde bireyin kişisel özgürlüğünü yakalayabilmesi ve devam ettirebilmesinde gerekli olduğunu belirtmiştir. Dedebali, Daşdemir ve Şan (2019) ise bireylerin medya okuryazarı olmasının bilgi, teknoloji ve medyanın ortaya çıkardığı bazı olumsuzlukların giderilmesinde etkili olduğunu dile getirmiştir. Dolayısıyla medya ile iç içe olan günümüz dünyasında öğrencilerin medyayı daha iyi anlamlandırmaları açısından bu becerinin SBDÖP'te daha fazla yer alması gerekmektedir. Nitekim Walker (2010), ABD'de sosyal bilgiler dersinde medya okuryazarlığı becerisine ders saati olarak fazla yer ayrıldığını belirtmiştir. Benzer şekilde Hobbs (2001), medya okuryazarlığı becerisinin sosyal bilgiler müfredatına entegre edildiğini ifade etmiştir.

Hem 2005 SBDÖP'te hem de 2018 SBDÖP'te tüm sınıf düzeylerinde politik okuryazarlık becerisini içeren kazanımlara yer verildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Görmez (2018) de bu becerinin SBDÖP'te yeterince yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Duman ve Tural (2019), çalışmalarında SBDÖP'te okuryazarlık becerileri içerisinde en fazla politik okuryazarlığa yer verildiğini tespit etmişlerdir. Kara ve Tangülü (2017) de bu becerinin SBDÖP'ün genel amaçları, becerileri, değerleri ve kavramlarıyla ilişkilendirildiğine ulaşımlardır. Tarhan (2015) ise sosyal bilgiler dersinin, politik okuryazarlık becerisinin içeriğinde de yer alan demokratik tutum, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmada; temel hak ve özgürlükler, insan hakları gibi konuların öğrenilmesinde önemli bir yere sahip olduğunu dile getirmiştir. Bu beceriyi içeren kazanımlara “Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık” ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında yer verilmiştir. 2005 SBDÖP'te “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yer verilirken 2018 SBDÖP'te bu öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yer verilmediğine ulaşımlmıştır. Ancak uluslararası ilişkilerin konu olduğu bu öğrenme alanında politik okuryazarlık becerisine yönelik kazanımlara yer verilmemesi bu öğrenme alanı için bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

İki öğretim programı karşılaştırıldığında okuryazarlık becerisi içeren kazanımlara 2005 SBDÖP'te, 2018 SBDÖP'e göre daha fazla yer verildiği görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak 2005 SBDÖP'te öğrenme alanı ve kazanım sayısının daha fazla olması gösterilebilir. Her iki öğretim programında da finansal okuryazarlık becerilerine diğer okuryazarlık becerilerinden daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık becerisinin diğer okuryazarlık becerilerine göre daha fazla yer verilmesi, bu becerinin yoğun olduğu “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer alan kazanım sayılarının diğer öğrenme alanlarının kazanım sayılarının çoğundan daha fazla olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca iki öğretim programında da dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı becerilerine diğer okuryazarlık becerilerine göre daha az yer verildiğine ulaşımlmıştır. Bu durum özellikle son yıllarda dijitalleşen bir dünyada yaşamaya başlayan bireyleri bu dünyaya hazırlamak konusunda SBDÖP'ün çeşitli eksiklerinin olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Duman ve Tural (2019) da çalışmalarında SBDÖP'te okuryazarlık becerileri içerisinde en az medya okuryazarlığına yer verildiği tespit etmişlerdir.

Okuryazarlık becerilerini içeren kazanımlara en fazla “Güç, Yönetim ve Toplum/Etkin Vatandaşlık”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanlarında yer verildiğine ulaşılmıştır. İki öğretim programında da okuryazarlık becerilerini içeren kazanımlara 5. ve 6. sınıflarda daha yoğun olarak yer verilirken 4. ve 7. sınıflarda daha az yer verilmiştir. Benzer şekilde Görmez (2018) de politik okuryazarlık becerilerinin 5. ve 6. sınıflarda daha yoğun olduğunu tespit etmiştir. Öztürk ve Öztürk (2016), SBDÖP’te çevre okuryazarlığı konularını yansıtan çevre ile ilgili konulara en fazla 5. sınıfta yer verildiğine ulaşılmıştır. Pala ve Başbüyük (2020b) de 5. sınıfta dijital okuryazarlık becerisine yer verildiğini ifade etmişlerdir. MEB’de (2018) ise 5. sınıfta harita, çevre, dijital ve medya okuryazarlıklarına, 6. sınıfta ise harita ve politik okuryazarlık becerilerine yönelik kazanımlara verildiği belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada tüm sınıf düzeylerinde okuryazarlık becerilerine yer verildiğine ulaşılmıştır. Benzer şekilde Duman ve Tural, (2019) da SBDÖP’te tüm sınıf düzeylerinde okuryazarlık becerisine yer verildiğine ulaşılmıştır. Çalışma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde 2005 SÖDÖP’te öğrencilere doğrudan kazandırılacak beceriler arasında okuryazarlık becerilerine yer verilmese de kazanımlar incelendiğinde bu becerilere yönelik içeriklere yer verildiği görülmektedir. 2018 öğretim programında ise ders kapsamında öğrenilecek beceriler içerisinde okuryazarlık becerilerine yer verilmesi önemlidir. 21. yüzyıl becerileri içerisinde de yer alan okuryazarlık becerilerinin öğretim programlarında doğrudan yer verilmesi SBDÖP için önemli bir gelişme olarak görülebilir. Bununla birlikte SBDÖP’lerde bu becerilerin özellikle sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına dağılımlarında birtakım eksikliklerin olduğuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Çalışmada 2018 SBDÖP’te temel beceriler kısmında çeşitli okuryazarlık becerilerine yer verilmiştir. Ancak SBDÖP’te verilen okuryazarlık becerileriyle sınırlı kalmayıp öğretim programında 21. yüzyıl becerileri arasında da yer alan bilgi okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı ve vatandaşlık okuryazarlığı gibi farklı okuryazarlık becerilerine de yer verilebilir.

2018 SBDÖP’te okuryazarlık becerilerine yer verilmiş ancak bu becerilerin öğrencilere nasıl kazandırılacağına yönelik açıklamalara yer verilmemiştir. Bu nedenle öğretim programında okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılması ve öğrencilerde bu becerilerin geliştirilmesine yönelik açıklamalara yer verilebilir. Ayrıca okuryazarlık becerilerinin öğrencilere nasıl kazandırılacağına yönelik olarak öğretmen adaylarına lisans eğitiminde, öğretmenlere ise hizmet içi çalışmalarda çeşitli eğitimler verilebilir.

Okuryazarlık becerilerinin özellikle sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarına dağılımlarında birtakım eksikliklerin olduğuna ulaşılmıştır. Bu nedenle öğretim programlarının güncelleme çalışmalarında bu becerilerin sınıf düzeylerine ve öğrenme alanlarına daha dengeli bir şekilde dağılımına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Bu çalışmada okuryazarlık becerilerinin SBDÖP’te yer alan kazanımlarla ilişkisi incelenmiştir. Farklı çalışmalarda okuryazarlık becerilerinin SBDÖP’ün farklı öğeleriyle ilişkisine yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca çalışmada SBDÖP’te yer alan okuryazarlık becerileri doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Farklı çalışmalarda SBDÖP ile okuryazarlık becerilerinin ilişkilerine yönelik deneysel çalışmalar yapılabilir.

Lisans Bilgileri

e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi’nde yayınlanan eserler Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansla lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in e-Kafkas Journal of Educational Research are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Etik Beyanname

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarına ait olduğunu bildiririz.

Kaynakça

- Akengin, H., Tuncel, G. ve Cendek, M. E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 61-69.
- Akhan, N. E. (2013). Adım adım ekonomi okuryazarlığı: Sosyal bilgiler dersleri için alternatif yollar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 1-36.
- Altun, A. (2010). *Medya okuryazarlığının sosyal bilgiler programlarıyla ilişkilendirilmesi ve öğretim* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ay, T. S. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 31-63.
- Baildon, M.C. ve Damico, J. (2016). Social studies education for the 21st century: Addressing challenges with new literacies and a web-based technology tool. National Institute of Education Singapore.
- Bayram, H. (2020, Aralık). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Dijital Okuryazarlık. PROCEEDINGS BOOK*, 3. Uluslararası Uzaktan Öğrenme ve Yenilikçi Eğitim Teknolojileri Konferansı’nda sunulan bildiri, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bozkurt, F. ve Çoşkun, D. (2018). 21. yy okuryazarlığı: Öğretmen adaylarının medya algılarına genel bir bakış. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 493-511.
- Çengelci Köse, T. ve Bursa, S. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlığına ilişkin algıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 372-388.
- Dedebali, N. C., Daşdemir, İ. ve Şan, S. (2019). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ile bilgi okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2) 595-630.
- Duman, B. ve Tural, A. (2019, Nisan). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın Okuryazarlık Becerileri Açısından İncelenmesi*. 3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi’nde (ICOESS 2019) sunulan bildiri, Bodrum/Muğla.
- Djuraev, B. (2014). Factors affecting the formation of legal concepts in secondary special schools. *The Advanced Science Journal*, 9, 39-42.
- Fidan, M. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 121-137.
- Hobbs, R. (2001). Media literacy skills: Interpreting tragedy. *Social Education*, 65(7), 406-411.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action. A white paper on the digital and media literacy recommendations of the knight commission on the information needs of communities in a democracy*. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700, Washington, DC 20036.
- Gaston, A., Martinez, J. ve Martin, E. P. (2016). Embedding literacy strategies in social studies for eighth-grade students. *Journal of Social Studies Education Research*, 7(1), 73-95.
- Gelen, İ. (2017). P21-program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Güleç, S. ve Hüdavendigâr, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 24-36.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 59-73.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(STEMES’18), 109-114.
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.
- Karabacak, Z. İ. ve Sezgin, A. A. (2019). Türkiye’de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi*, 91(488), 319-343.

- Karasar, N. (2017). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatekin, K. (2013), Çevre okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K.(Ed.),*Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kellner, D. (2001). New technologies/new literacies: Restructuring education for a new millennium. *International Journal of Technology and Design Education*, 11(3), 67-81.
- Kıncal, R. Y. (2017). Bilimsel Araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Köstüklü, N. (Ed.) (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler 6 öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara.
- Knobel, M. ve Lankshear, C. (2006). Digital literacy and digital literacies: policy, pedagogy and research considerations for education. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 1(01), 12-24.
- Kurt, A. A., Orhan, D., Yaman, F., Solak, M. ve Türkan, F., (2014). Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında Türkiye’de yapılan okuryazarlık çalışmalarındaki eğilim. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-21.
- Kurdayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(28), 283-298.
- Kuru, G. ve Şimşek, A. (2020). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler ders kitaplarındaki derse özgü becerilerin öğretiminin karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2410-2423.
- Kuzey, M., ve Değirmenci, Y. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita ve yön okuryazarlığına ilişkin kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanılgıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(223), 207-230.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-695.
- Martin, A. and Grudzieci, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249-267.
- MEB, (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara.
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (22), 109-120.
- Meyers, E. M., Erickson, I. ve Small, R. V. (2013). Digital literacy and informal learning environments: an introduction. *Learning, media and technology*, 38(4), 355-367.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- OECD (2000). *Literacy in the information age: Final report of the International Adult Literacy Survey*. Paris and Ottawa: OECD and Statistics Canada. [Çevrimiçi: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/literacy-in-the-information-age_9789264181762-en#page12], Erişim tarihi: 22.11.2021.
- Oğuz Haçat, S. ve Çakmak, M. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(4), 919-940.
- Opletalova, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Özerbaş, M. A. ve Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 16-25.
- Öztürk, T. ve Öztürk, F. Z. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programının çevre eğitimi açısından analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1533-1550.
- Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020a). Investigation of Social Sciences and Geography Course Curriculum Updated in 2018 in Terms of Map Skills. *Review of International Geographical Education Online*, 10(1 (Özel Sayı)), 84-96.
- Pala, Ş. M. ve Başbüyük, A. (2020b). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(3), 897-921.
- Pala, Ş. M., ve Başbüyük, A. (2020c). 10-12 yaş grubu öğrencileri için dijital okuryazarlık ölçeği geliştirme çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(33), 542-565.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. London: Sage Publications, Inc.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. M, Bütün ve S. B, Demir), Ankara: Pegem Akademi.

- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Segara, N. B., Maryani, E., ve Ruhimat, M. (2018). Realizing powerful social studies learning through map literacy. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 174, 374-380.
- Seyhan, A. (2020). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 88-113.
- Solmaz, B. ve Yılmaz, R. A. (2012). Medya okuryazarlığı araştırması ve Selçuk Üniversitesi'nde bir uygulama. *Selçuk İletişim*, 7(3), 55-61.
- Sönmez, Ö. F. ve Koç, H. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde harita, grafik ve tablo kullanımı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Stevenson, K. T., Carrier, S. J., ve Peterson, M. N. (2014). Evaluating strategies for inclusion of environmental literacy in the elementary school classroom. *The Electronic Journal for Research in Science & Mathematics Education*, 18(8), 1-17.
- Stripling, B. (2010). Teaching students to think in the digital environment: digital literacy and digital inquiry. *School Library Monthly*, 26(8), 16-19.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 649-669.
- Tufan, S. (2019). *2018 tarihli sosyal bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ekonomi okuryazarlığı* (Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Tural, A. ve Duman, B. (2019, Nisan). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın iletişim becerisi açısından incelenmesi*. 3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi'nde (ICOESS 2019)-sunulan bildiri, Bodrum/Muğla.
- Ulu Kalın, Ö. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi (Artvin il örneği). *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(13), 155-170.
- Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin etkinlikler yoluyla kazandırılmasına ilişkin eylem araştırması. *Uluslararası Beşerî Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 7(15), 277-303.
- Walker, T. L. (2010). The red pill: social studies, media texts, and literacies. *Learning, Media and Technology*, 35(1), 1-14.
- Yavuz, M., Balkan Kıyıcı, F. B. ve Ataberk Yiğit, (2014). İlköğretim II. kademe öğrencileri için çevre okuryazarlığı ölçeği: Ölçek geliştirme ve güvenilirlik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 4(3), 39-52.
- Yalçınkaya, E. ve Er, T. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Summary

Introduction

Social studies course is an interdisciplinary course. It also includes literacy skills belonging to many disciplines. Based on this, many studies have been conducted on literacy skills for the social studies course. Güleç and Hüdavendigâr (2020), in their study in which they examined the postgraduate theses under the title of literacy skills in the field of social studies education; They concluded that different literacy skills are studied in addition to the literacy skills included in the SSCC and this situation adds richness to the field. In his study, which examined the adequacy of SSCC in terms of political literacy skills, Görmez (2018) concluded that political literacy skills were included in SSCC at a sufficient level. Altun (2010), in his study in which media literacy was associated with the social studies curriculum, concluded that some of the themes in the content of media literacy skills overlapped with the themes and some achievements in the social studies curriculum. Bayram (2020) stated that more emphasis should be placed on the importance of digital literacy in SSCC. Kara and Tangülü (2017) determined that legal and political literacy skills in SSCC are related to some aims, skills, values, concepts and acquisitions of the program with legal literacy skills. Duman and Tural (2019), on the other hand, in their study in which they examined SSCC in terms of literacy skills; They found that different literacy skills were included in different grade levels and learning areas. They determined that the meaning and content of the literacy skills in the program overlapped with the scope of the learning areas.

When the studies are examined, either literacy has been examined through a single curriculum or studies have been made on several literacy skills. No study has been found that examines literacy skills by comparing curricula. In this respect, it is important to determine how the curriculum changes and develops in terms of literacy skills as the curriculum is updated, which literacy skills are added to the curriculum, and which literacy skills are at the forefront in the curriculum. For this reason, it is aimed to examine 2005 and 2018 SSCC in terms of literacy skills in this study. In addition, the sub-objectives of the study were determined as follows:

How is the distribution of the acquisitions involving literacy skills according to grade levels and learning areas in 2005 and 2018 SSCC?

What are the similarities and differences of the 2005 and 2018 SSCC in terms of the number of acquisitions involving literacy skills and their distribution to grade levels and learning areas?

Method

Model of the research

In this study, the scanning model, which is one of the descriptive studies, was used. In this direction, a document analysis including the analysis of written materials containing various information about the subjects aimed to be researched in the study was carried out (Yıldırım and Şimşek, 2021, 189). Document analysis is a systematic method used to review or evaluate printed and electronic materials (Bowen, 2009). In document analysis, research data is collected from various documents, reviewed, questioned and analysed (Sak, Sak, Şendil and Nas, 2021). Since the acquisitions related to literacy skills in 2005 and 2018 SSCC were examined in the study, document analysis was preferred. The documents examined in the research were the 2005 and 2018 SSCC prepared by the Ministry of National Education. As a data source in the research, all the gains in these curriculums, 175 in 2005 SSCC and 131 in 2018 SSCC, were examined.

Data collection tools

Data were collected using the literacy skill review form. In the literacy skill review form, the characteristics of the seven literacy skills included in the 2018 SSCC were included. During the development of the form, opinions were received from two experts. Using this form, data were collected from the achievements in the 2005 and 2018 SSCC. While the acquisitions were included in the related literacy skills, the activity examples and outcome explanations given in the activity programs were also used. While making the association, the acquisitions that are directly related to the determined literacy skill were selected and then the data were reported by creating tables.

Analysis of data

The data were analysed by descriptive analysis method. In descriptive analysis, the collected data is summarized and interpreted in line with the previously determined themes (Yıldırım and Şimşek, 2016, p.239). In this direction, descriptive analysis was used to determine and organize the literacy skills acquisitions in which grade level and learning area, the number and distribution of the acquisitions in 2005 and 2018 SSCC.

Opinions were received from two experts in social studies education regarding the validity of the analysis process and the consistency and meaningfulness of the findings. Documents related to the design, analysis and writing of the results of the research were sent to the experts (Yıldırım and Şimşek, 2021, p.292).

The grouping process of the achievements according to literacy skills was done twice, with an interval of 15 days, by the researcher and two social studies education specialists. Afterwards, the internal consistency of the grouping results was compared. In order to ensure internal consistency, a consensus of at least 80% should be achieved between the groupings (Miles and Huberman, 1994; Patton, 2002). In the study, a consensus of 89.4% was achieved between the first and second grouping processes. During these two grouping processes, the opinions of two different experts were received for the learning outcomes that were undecided about placing the outcomes in groups. In line with the opinions, it was decided to place the gains in the determined group. As a result of these processes, the findings were given their final form.

Discussion, Conclusion and Recommendations

As a result of the study, it was found that the acquisitions including literacy skills included in the 2018 SSCC were also included in the 2005 SSCC. In the study, when 2005 and 2018 SSCC were compared, it was found that the same literacy skills were included in both curriculums and that these literacy skills were concentrated in similar grade levels and learning areas. They also stated that the 2005 SSCC was weak in including literacy skills, therefore, literacy skills were comprehensively included in the 2018 SSCC.

When the distribution of environmental literacy skills according to 2005 and 2018 SSCC achievements is examined, it has been found that this skill is included in all grade levels in both programs.

In the study, it was found that in both curricula, the acquisitions involving digital literacy skills were only included in the learning area of 'Science, Technology and Society' in the 5th grade, while the acquisitions containing this skill were not included in other grade levels and learning areas. Since this skill is not included in other grade levels, it can be stated that both teaching programs are not sufficient for students to acquire this skill.

It was determined that financial literacy skills were included in all grade levels in 2005 and 2018 SSCC, except for the 7th grade.

In the study, it was found that map literacy skill was included at all grade levels in 2005 SSCC, while this skill was not included at the 7th grade level in 2018 SSCC. In addition, while it was determined that the acquisitions involving map literacy were included in the learning areas of 'People, Places and Environments' and 'Global Connections' in both curriculums, it was found that the acquisitions containing this skill were not included in other learning areas.

It has been found that in the 2005 and 2018 SSCC, the acquisitions including legal literacy are included at all grade levels.

It has been determined that media literacy skills are included only at the 7th grade level in 2005 SSCC, and at 5th and 7th grade levels in 2018 SSCC. In addition, while media literacy skills were included only in the 'Individual and Society' learning field in the 2005 SSCC, it was determined that this skill was included in the 'Individual and Society' and 'Science, Technology and Society' learning areas in the 2018 SSCC.

It has been determined that both in the 2005 SSCC and 2018SSCC, it is given to the acquisitions that include political literacy skills at all grade levels.

When the two curricula are compared, it is seen that the acquisitions involving literacy skills are given more space in 2005 SSCC than in 2018SSCC. The reason for this situation can be shown as the higher number of learning areas and achievements in 2005 SSCC.

It has been reached that the acquisitions including literacy skills are mostly included in the learning areas of 'Power, Management and Society/Active Citizenship', 'Production, Distribution and Consumption' and 'People, Places and Environments'. In both curricula, acquisitions involving literacy skills were given more emphasis in the 5th and 6th grades, while less in the 4th and 7th grades.